Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi
Third Sector Social Economic Review
60(2) 2025, 1404-1421
doi: 10.63556/tisej.2025.1457

Araştırma Makalesi

Tüketicilerin Binek Araç Satın Alma Davranışlarında Bilinç Düzeylerinin İncelenmesi

Investigation of Conciousness Levels of Consumers On Passenger Car Purchasing Behaviors

Yasin YAVUZ	Ayfer AYDINER BOYLU
Ticaret Müfettişi, T.C. Ticaret Bakanlığı	Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi
yasinyavuz1988@hotmail.com	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
https://orcid.org/0009-0009-7848-1741	ayfer_boylu@hotmail.com
	https://orcid.org/0000-0003-4177-5972

Makale Geliş Tarihi	Makale Kabul Tarihi
06.01.2025	09.04.2025

Öz

Bu araştırmada, tüketicilerin binek araç satın alma davranışlarında çevre bilinçli ve sade tüketim eğilimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda katılımcıların; 18 yaş ve üzerinde olup mutlaka binek araç satın alma deneyimine sahip olması koşulu aranmıştır. Araştırmada, kartopu örnekleme yöntemi Google forms aracılığıyla kullanılmış, veriler çevrimiçi anket aracılığı ile toplanmıştır.

Yapılan istatistiksel analizlerin sonuçlarına göre; bireylerin araç tercihinde bulunurken, ekonomik faktörleri çevresel faktörlerden ön planda tuttuğu sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda, çalışma kapsamında ortaya konulan önemli bulgulardan biri; tüketicilerin yarıya yakınının, çevreye daha zararlı olduğu bilinen ancak nispeten ekonomik olan dizel yakıt türüne sahip araç kullanıyor olmasıdır. Ayrıca tüketicilerin, manuel vitesli araç tercihi otomatik vitesli araçlardan daha fazladır. Elde edilen bir diğer sonuca göre, aynı özelliğe sahip benzer fiyatlı araçlar arasında öncelik elektrikli ve hybrid araçlar yönündedir. Çalışmada tüketicilerin çevre bilinçli tüketim skorları ile "Satın alınacak binek aracın çevreye daha az zarar veren özelliklere sahip olmasına dikkat etme durumu" ve "Aynı özelliğe sahip benzer fiyatlı araçlar arasında yakıt türü açısından öncelikli tercih" arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tüketicilerin sade tüketim skorları ile toplumsal statü ve beğeni görmek amacıyla binek araç satın alma davranışı arasında da anlamlı ilişki mevcuttur.

Anahtar Kelimeler: *Bilinçli Tüketici, Tüketici Davranışı, Binek Araç, Çevre Bilinci, Sade Tüketim.*

Abstract

In this research, it is aimed to determine the effect of consumers' environmentally concious and simple consumption tendencies on their passenger car purchasing behavior. In line with this purpose; It is required to be 18 years or older and have experience in purchasing a car. In the research, snowball sampling method was used through Google forms, and data were collected through an online survey.

According to the results of the statistical analysis; It has been concluded that while individuals prefer vehicles, they prioritize economic factors over environmental factors. So, an important findings revealed within the scope of the study; Nearly half of the consumers drive vehicles with diesel fuel, which is known to be more harmful to the environment, but is relatively economical. Moreover, consumers prefer manual transmission vehicles more than automatic transmission vehicles. According to another result, the priority is toward to electric and hybrid vehicles among vehicles with the same features and similar prices. In the study, there is a significant relationship between the the environmental conscious consumption scores of the consumers and "The situation of paying attention to the fact that the car to be purchased has features that cause less harm to the environment" and "priority preference in terms of fuel type between vehicles with the same features and similar prices". There is also a significant relationship between consumers' simple consumption scores and their passanger car buying behavior to gain social status and admiration.

Keywords: *Concious Consumer, Consumer Behavior, Passenger Car, Environmental Conscious, Simple Consumption.*

Önerilen Atıf /Suggested Citation
Yavuz, Y. & Aydıner Boylu, A., 2025, Tüketicilerin Binek Araç Satın Alma Davranışlarında Bilinç Düzeylerinin İncelenmesi, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 60(2), 1404-1421.

1. GİRİŞ

İnsanoğlu var olduğu günden beri yaşamını sürdürebilmek için sürekli tüketme eğiliminde olmuştur. Ancak tüketimin boyutları Sanayi Devrimi ile değişmiştir. Sanayi Devrimi ile birlikte artan tüketimin en hızlı etkilerinden biri çevre üzerinde gerçekleşmiştir. Dünya kaynaklarının kayıtsız bir şekilde tüketimi iklim değişikliği, hava ve su kirliliği, ormansızlaşma, toprak bozulması ve tür kaybı gibi pekçok olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. Tüketimin çevre üzerindeki bu olumsuz etkileri sürdürülebilir tüketim kavramını ön plana çıkarmıştır.

Sürdürülebilir tüketim, doğal kaynakların kullanımı ve mevcut tüketimin gelecek nesillerin ihtiyaçlarının düşünülerek sürdürülmesi, atık salınımı ve çevreyi kirletici maddelerin kullanımının azaltılması, hem mevcut hem de gelecek nesiller için daha iyi bir yaşam kalitesi sunan ürünlerin kullanımı olarak tanımlanmaktadır (OECD, 2002). Bireylerin tüketim faaliyetlerinin doğaya karşı olumsuz etkilerini minimum düzeyde tutmak için tüketim alışkanlıklarını değiştirmek, bu yaklaşımın en önemli hedefidir (Hayta, 2009).

Sürdürülebilir tüketimin yaşamın her alanında tüm mal ve hizmetlerin tüketiminde gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. Günümüz toplumlarında zorunlu bir ihtiyaç haline gelen binek araç satın alma davranışında da sürdürülebilir tüketim önemlidir. Binek araçlar, zaman tasarrufu sağlayarak ve günlük yaşamı kolaylaştırarak yaşam kalitesini artırmaktadır (Aydıner Boylu ve Terzioğlu, 2007, s.117). Ancak günümüzde ekolojiye etkileri nedeniyle birçok araç arasından seçim yapma süreci daha da önem kazanarak, seçiminde bilinç oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Tüketici bilinci bireylerin sahip oldukları haklar konusundaki bilinç düzeylerini ifade etmenin yanı sıra çevre duyarlılığı gibi bazı unsurları da içinde barındırmaktadır. Bu bağlamda, tüketici bilinci çok boyutlu bir kavram olup (çevre, etik, sosyal sorumlu, sade vb), binek araç tercihinde çevre boyutu ve sade boyut ön plana çıkmaktadır. Çevre bilinçli tüketimde birey; bir ürün seçerken, o ürünün çevreye olan zararı veya etkisi gibi unsurları göz önünde bulundururken, sade tüketim ise; bir mal veya hizmetin sadece o istek veya ihtiyacın karşılanması için minimal düzeyde yapılan rasyonel bir tercihi ifade etmektedir (Buğday, 2015).

Tüketicilerin satın alacakları binek araçların özellikleri bu noktada sürdürülebilir tüketim açısından önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle bu çalışmada tüketicilerin binek araç tercihlerinde çevre bilinçli tüketim davranışlarının yanı sıra sade tüketim eğilimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Bilinçli Tüketim

En bilinen anlamıyla "farkındalık" olarak nitelendirilebilen bilinç terimi, bireyin kendisini, doğayı ve etrafını tanıma yeteneğidir. Tüketim kavramı da bilinçle beraber değerlendirildiğinde kontrol altında tutulabilir bir davranışa dönüşür. Bu yönüyle "bilinçli tüketim" bireyin tüketim davranışını, mantık ve bilinç merkezli değerlendirmesi ve tüketim tavrının yansımalarının bilincinde olması şeklinde değerlendirilebilir (Buğday ve Babaoğul, 2016). Başka bir yönüyle bilinçli tüketim, tüketicinin çevreye ve topluma karşı sorumluluk duygusuyla hareket etmesidir (Buğday, 2015). Literatürde bilinçli tüketim genel olarak; sosyal sorumlu tüketim, rasyonel tüketim, çevreci tüketim, etik tüketim ve gönüllü sade tüketim olmak üzere çeşitli başlıklarda ele alınmaktadır.

2.1.1. Çevre Bilinçli Tüketim

Sanayi devriminden sonra başlayan ve son yüzyıl içerisinde giderek hızlanan bir küresel ısınma sorunu söz konusudur. Küresel ısınma konusunda faaliyet yürüten Uluslararası İklim Değişikliği Paneli (IPCC), 1950'lerden sonra atmosferdeki karbondioksit yoğunluğunun 1/3 oranında, yani 300 ppm'den 400 ppm'e yükseldiğini bildirmektedir (Acar ve diğ., 2018). Bu noktada çevre bilinçli tüketim son derece önem kazanmaktadır. Çevre bilinçli tüketim; devamlılığı sağlanan bir hayat için kişilerin doğaya karşı hassas davranış ve çevreye faydalı tavır benimsemesi şeklinde açıklanabilir (Gürcüm ve Yıldırım, 2018). Çevre farkındalığı mevcut olan bir tüketici, çevre kirliliğine karşı kendi sorumluluğunun farkında olan, kaynak tüketiminde gelecek kuşaklar ve diğer tüm insanlar için hassas bir davranış içinde olan kişi olarak tanımlanabilir. Çevre duyarlılığı olan tüketiciler, çevredeki kaynakların mevcudiyeti, tüketim maliyeti ve kullanımının ekolojiye olan etkileri konusunda daha hassas davranmaktadırlar (Ünal Kestane, 2020). Öte yandan, çevre ile sürdürülebilir tüketim arasındaki bağ, çevresel duyarlılığın bireyler tarafından paylaşıldığı durumlarda daha doğru bir biçimde gelişirken, bireysel eylemlerle sınırlı kalındığında dönüşüm sürecinin yeterince etkili olamayacağı da göz ardı edilmemelidir (Yüksel ve Şener, 2024).

Bununla birlikte her birey, çevre duyarlılığı konusunda aynı düzeyde farkındalık göstermediğinden, aşırı ve bilinçsiz tüketim, özellikle uzun vadede çevrede ciddi tahribata yol açmakta, küresel ısınma, kuraklık ve mevsim değişikliği gibi birçok olumsuz sonucu beraberinde getirmektedir (Ünal Kestane, 2020). Tüketicilerin binek araç tercih ve kullanımlarına ilişkin davranışları da çevre üzerinde tahribata yol açan davranışlar arasında yer almaktadır. Binek araçların çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin başında egzoz emisyon miktarları yer almaktadır. Egzoz emisyonu, araçlarda kullanılan yakıtın yanmasıyla oluşan ve havaya yayılan kimyasalların yarattığı hava kirliliğini tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Bu nedenle tüketicilerin, emisyonun verdiği zararların farkında olması ve tercihlerini buna göre yapması oldukça önemlidir (Kelen, 2014).

2.1.2. Sade Tüketim

Sadelik bireyin davranışları, örf ve adetleri ile yakından ilişkilidir. Gönüllü sadelik; az tüketim, çevresel sorumluluk ve öz yeterlilik hayat biçimini ifade etmektedir (Shama ve Wisenblit, 1984). Gönüllü sadelik, bireyin ürün ve hizmetlere yapmış olduğu harcamaları kısıtlamak ve maddi hazza dayalı olmayan tatmin ve kaynakların gelişimini sağlamak için fakirlik veya mecburiyet değil, şuurlu ve herhangi bir kısıtlamaya tabi olmayan irade ile bir seçimi tanımlamaktadır (Taş, 2020). Bu bağlamda, tüketicilerin gerçek gereksinimlerini dikkate alarak hayatlarını düzen altına aldıkları bir yaşam biçimi olarak ifade edilen gönüllü sadelik öğretisi, tüketimi minimum düzeye indirgemeyi hedeflemektedir. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde gönüllü sadelik materyalizmi ve aşırı tüketimi reddeden ve daha kaliteli yaşamın minimal tüketim ile ilgisi olduğuna inanan bir hayat tarzıdır (Etzioni, 1998). Diğer bir ifadeyle tüketim yolu ile duyguları tatmin etmenin mümkün olmadığına inanılmaktadır (Zavestoski, 2002). Bu bağlamda tüketicilerin binek araç tercihlerinde de toplumsal statü ve beğeni görmenin etkisinde kalmadan gönüllü sade tüketimi esas almaları önem kazanmaktadır.

2.2. Binek Araç

İnsan yaşamını kolaylaştıran araçlar farklı gruplarda ele alınmaktadır. Çalışmanın konusu kapsamındaki binek araçlar bu gruplardan birini oluşturmakla beraber ticaret yapmak amacıyla kullanılmayan, bireylerin günlük yaşamını kolaylaştırmak amacıyla ve daha çok bireysel amaçlar için kullanılan araçlar bu grupta yer almaktadır (Çetin, 2020).

2.2.1. Yakıt Cinsine Göre Araçlar

Benzinli ve Dizel Araçlar

Bilindiği üzere günümüzde binek araçlarda en çok kullanılan yakıt türleri benzin ve mazottur (dizel yakıt). Benzinli ve dizel araçlar arasındaki söz konusu bu farklar tüketicilerin araç seçimlerine doğrudan etki etmektedir. Seçimi etkileyen bu farklardan en önemlisi dizel araçların yakıt sarfiyatının benzinli araçlara kıyasla daha az olması ve performansının daha yüksek olmasıdır (Gültekin ve diğ., 2017). Yakıt sarfiyatı, tüketicilerin dizel araçları benzinli araçlara kıyasla daha çok tercih etmesinde etkili olmakla beraber, emisyon oranı, gürültülü çalışma gibi unsurların talebe doğrudan bir etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır (Engin ve diğ., 2022).

Tüketiciler her ne kadar dizel araçları benzinli araçlara ekonomik nedenlerden kaynaklı olarak tercih etseler de çevreye zararları açısından ele alındığında her iki yakıt cinsinin de çevreye ciddi zararları olduğu bilinmektedir.

LPG'li Araçlar

Bir diğer yakıt türü Türkçe açılımı ''Sıvılaştırılmış Petrol Gazı'' olan LGP' dir. LPG'nin diğer yakıt türlerine kıyasla avantajları bulunmaktadır. Ocak 2023 tarihi itibariyle diğer yakıt türlerinin neredeyse yarı fiyatına satılması avantajlarından biri olup aynı zamanda çevreye daha az zarar veren bir yakıt türüdür (Sayın ve diğ., 2005). Çevrenin sürdürülebilirliğini sağlamak, insanlığın geleceği için önem taşımaktadır ve bu amaca ulaşmak için çeşitli stratejiler üretilmiştir. Söz konusu stratejiler, doğal kaynakların korunması, ekolojik hayatın iyileştirilmesi, çevresel zararın azaltılması ve iklim değişikliğiyle mücadeleye yoğunlaşmaktadır (Kaman ve Bozkurt, 2025). Bu bağlamda, LPG'li araçlar önemli bir çözüm stratejisi olabilir.

Hybrid Araçlar

Yakıt cinsi açısından bir diğer alternatif olan hybrid araçlarda, elektrik motorunun işlevini yerine getirebilmesi için benzinli ya da dizel motora ihtiyaç duyulmaktadır. Aracı hareket ettirmek için benzinli veya dizel motor, elektrik motoruyla birlikte çalıştığından bu durum, aracın daha az benzin yakmasını sağlayarak sadece yakıt kullanan geleneksel motorlara kıyasla daha iyi yakıt verimliliği sağlamaktadır. Bu araçlar aynı zamanda çevre

dostudur (Keskin, 2009). Bolduc ve Daziano (2013), günümüz şartlarında yaşanan global ısınmanın, sürdürülebilir çözümlerin üretilmesini mecbur kılması nedeniyle hybrid araç teknolojisi üzerine bir araştırma yapmışlardır. Çalışmada, çevre duyarlılığı yüksek olan tüketicilerin hybrid araç seçiminde daha fazla duyarlılık gösterdiğini tespit etmişlerdir. Öte yandan, çevre duyarlılığı düşük olan tüketicilerin konvansiyonal araçları tercih etmeye devam ettikleri görülmüştür.

Elektrikli Araçlar

Tükenebilir fosil yakıtların yakın bir dönemde bitecek olması ve kullanımdan sonra açığa çıkardığı sera gazlarının atmosferdeki seviyesinin yükselmesi nedeniyle dünya zarar görmekte ve iklimde sera etkisine bağlı olarak değişiklikler olmaktadır. Tüm bu nedenler günümüzde elektrikli araç kullanımını ön plana çıkarmıştır. Bu bağlamda, yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun 18.05.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yasayı takiben bazı regulasyonlar yürürlüğe girmiş ve düzenlemeler zaman içinde yapılmıştır. Elektrikli araçlar, içten yanmalı motora sahip araçların aksine petrol ve türevi yakıtlara ihtiyaç duymamaktadır (Kırmızıgül ve Baykal, 2023). Dolayısıyla elektrikli araçların çevreye etkisi ele alındığında diğer yakıt türlerinin aksine atmosfere herhangi bir zararlı gaz salınımı söz konusu değildir (Gürbüz ve Kulaksız, 2016). Rezvani ve diğerleri (2015), çevreye daha az zarar verdiği bilinen elektrikli araç teknolojisindeki gelişmeleri araştırmışlar ve elektrikli araçların fosil yakıta olan bağımlılığı, yüksek karbondioksit emisyonu ve çevresel sorunlar için bir çözüm olduğu, bu nedenle tüketicilerin araç seçiminde bir faktör haline geldiği sonucuna varmışlardır.

2.2.2. Vitese Göre Araçlar

Manuel Vitesli Araçlar

Manuel şanzıman ya da düz vitesli şanzıman, en yaygın kullanım sahasına sahip şanzıman türüdür. Manuel vitesli araç kullanıcının vites geçişlerini kendisinin sağladığı ve dolayısıyla kontrolün sürücüde olduğu vites türüdür. Bu yönüyle manuel vitesli araçlar, sürücünün araç manevralarını kontrol ettiği bir tecrübe sağladığı gibi yakıt sarfiyatından da tasarruf sağlar. Bazı kullanıcılar yakıt sarfiyatından tasarruf sağlamak amacıyla özellikle manuel vites türünü tercih etmektedirler (Aysal ve Bayrakçeken, 2016). Yakıt tüketiminin tam otomatik ve otomatik vitesli araçlara kıyasla daha düşük olması manuel vitesli araçların çevreye zararlarının daha düşük düzeyde olduğu anlamına gelmektedir.

Tam Otomatik ve Yarı Otomatik Vitesli Araçlar

Vites geçişlerinin sürücünün müdahalesi olmaksızın yapılabildiği şanzıman sistemine tam otomatik vites denir. Yarı otomatik şanzıman ise manuel ve otomatik şanzıman tiplerinin ortak fonksiyonlarına sahip bir vites sistemidir. Dolayısıyla tam otomatik şanzımanlı araçların yakıt tüketimi yarı otomatik şanzımanlı araçlara kıyasla daha yüksek seviyededir. Nitekim yarı otomatik vitesli araçlar yakıt sarfiyatını azaltmak için dizayn edilmiştir. Sonuç olarak yarı otomatik araçlar günümüzde tam otomatik araçların konforunu sunarken manuel şanzımanlı araçların da yakıt tasarrufundan yararlanan kombine bir sistemdir (Aysal ve Bayrakçeken, 2016). Sürdürülebilir tüketim açısından dikkate alındığında tam ve yarı otomatik vitesli araçlarda yakıt tüketiminin manuel vitesli araçlardan yüksek olması bu araçların çevreye daha çok zarar verdiği anlamına gelmektedir. Aynı zamanda tam otomatik ve yarı otomatik vitesli araçlar kendi arasında kıyaslandığında ise tam otomatik vitesli araçların yakıt tüketiminin daha fazla olması nedeniyle çevreye daha çok zarar verdikleri anlaşılmaktadır. Öte yandan gelişmiş otomatik şanzımanlar (CVT, DCT) daha verimlidir ve yakıt tüketimini düşürebilir. Yarı Otomatik Vites ise manuel ve otomatik arasında bir denge sağlar. Yakıt tüketimi ve karbon salınımı genellikle daha düşük olmakla beraber verimli vites geçişleri sayesinde çevreye daha az zarar verir. Sonuç olarak manuel ve gelişmiş yarı otomatik sistemler çevreye daha az zarar verirken, eski nesil otomatik vitesler daha fazla yakıt tüketerek olumsuz çevresel etkiyi artırabilir.

Tüm bu açıklamalardan sonra tüketicilerin binek araç tercihlerinde, çevre bilinçli tüketim ve sade tüketime yönelik tutumlarının sürdürülebilir tüketim açısından ne kadar değerli olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle bu çalışma tüketim çılgınlığının yaşandığı günümüzde binek araç satın alma davranışlarında tüketicilerin çevre bilinçli ve sade tüketim eğilimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI

Aşırı tüketim davranışının giderek arttığı günümüz tüketim toplumunda satın alma ve tüketim davranışlarının çevreye, doğal kaynaklara dolayısıyla da gelecek nesillere etkisi kaçınılmazdır. Tüketim davranışlarının olumsuz sonuçlarının azaltılmasında tüketicilerin bilgi ve bilinç düzeyleri önem taşımaktadır. Tüketim

doğumdan ölüme kadar hatta ölümden sonra dahi yaşamın her alanında gerçekleşmektedir. Söz konusu tüketim unsurlarından birisi de toplumsal statü ve beğeni görmenin aracılarından biri olarak varsayılan binek araçlardır.

Binek araç satın alırken yapılacak olan seçimler çevrenin korunması açısından önemlidir. Binek araçlarda özellikle yakıt türü ve vites çeşidinin çevreye etkisi söz konusudur. Bu etki genellikle yakıt tüketim miktarı ve emisyon seviyeleri üzerinden değerlendirilir. Yakıt tüketimi ve emisyon hacminin yüksek olması hava kirliliğine, aynı zamanda da asit yağmurları ve küresel ısınmaya neden olmaktadır.

Ülkemizde yapılan çalışmalarda daha çok binek araç satın alımına etki eden sosyal, kültürel, demografik ve ekonomik faktörler ele alınmıştır. Çevre bilinçli tüketim ve sade tüketim eğiliminin binek araç satın alma davranışı ile ilişkisini inceleyen yurt içi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle bu çalışma, tüketicilerin binek araç satın alma davranışlarında çevre bilinçli tüketim davranışlarını ve sade tüketim eğilimlerini incelemek amacıyla planlanmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda tüketicilerin bu konudaki bilgi ve bilinç düzeylerinin artırılması ve ilgili kurum ve kuruluşlara geçerli çözüm önerilerinin sunulması hedeflenmiştir.

4. YÖNTEM

Tüketicilerin binek araç satın alma davranışlarında bilinç düzeylerinin incelenmesi amacıyla planlanan araştırmanın yöntemi aşağıdaki başlıklar altında verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın hipotezleri şu şekildedir;

H1: Çevre bilinçli tüketim ile yürüyerek gidilebilecek kısa mesafeli yerlere binek araç ile gitme sıklığı arasında anlamlı farklılık vardır.

H2: Çevre bilinçli tüketim ile toplu ulaşım imkânı olan bir yere giderken sıklıkla tercih edilen ulaşım aracı arasında anlamlı farklılık vardır.

H3: Çevre bilinçli tüketim ile satın alınacak binek aracın çevreye daha az zarar veren özelliklere sahip olmasına dikkat etme durumu arasında anlamlı farklılık vardır.

H4: Çevre bilinçli tüketim ile aynı özelliğe sahip benzer fiyatlı araçlar arasında yakıt türü açısından öncelikli tercih arasında anlamlı farklılık vardır.

H5: Sade tüketim ile toplumsal statü ve beğeni görmenin binek araç satın alma davranışını etkileme durumu arasında anlamlı farklılık vardır.

4.2. Evren ve Örneklem

Tüketicilerin binek araç satın alma davranışlarında bilinç düzeyinin incelenmesine yönelik yapılan bu araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcıların 18 yaş ve üzerinde olup mutlaka binek araç satın alma deneyimine sahip olması gerekmektedir.

Araştırmada herhangi bir örneklem hesaplamasına gidilmemiş, Ankara'da bulunan 18 yaş ve üzeri binek araç satın alma deneyimine sahip olan maksimum sayıda tüketiciye ulaşılması hedeflenmiştir. Araştırmanın veri toplama aşamasının sonunda toplam 187 kişiye ulaşılmıştır. Ancak aykırı değerlerin bulunduğu anketlerin çıkarılmasıyla katılımcı sayısı 163'e düşmüştür.

Araştırmada verilerin elde edilmesinde, zaman sınırı nedeniyle katılımcılara daha hızlı ulaşabilmek amacıyla tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kartopu örnekleme yöntemi, deneklerin izlenmesinin güç olduğu durumlarda araştırmacıların başvurduğu bir metottur. Bu yöntemde örnekleme süreci tanımlanan evrende yer alan bir kişinin genellikle rassal olarak seçilmesi ile başlar. Saptanan bu birey evrene giren ilk birimdir. Bu bireyden aynı evren tanımında yer alan tanıdığı bir bireyin olup olmadığı sorulur. Varsa bu bireylere ulaşılır. Bu sayede örneklemde yer alacak diğer kişilere ulaşılır. Aynı şekilde, referanslarla keyfi olarak belirlenen hacimde örnekleme ulaşılıncaya kadar süreç devam eder (Arslan ve Demir, 2022, s.29).

4.3. Araştırma Formunun Hazırlanması

Araştırmada kullanılan anket formu; araştırmacı tarafından hazırlanmış ve anket formunun uygulama aşamasına geçilmeden önce, 17.10.2022 tarihli ve E-35853172-300-00002457123 sayılı yazı ile Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonundan izin alınmıştır. Anket formunun ilk sayfasında araştırmayı tanımlayan ve gönüllülük ve gizlilik esasını vurgulayan gönüllü katılım formu sunulmuştur. Aynı zamanda araştırmada kullanılan Bilinçli Tüketici Ölçeği için yazarından izin alınmıştır.

Veri toplama aşamasında öncelikle 20 Eylül – 27 Eylül 2022 tarih aralığında soruların işlerliğini tespit etmek, varsa araştırma formunda anlaşılmayan soruları düzeltmek amacıyla pilot uygulama yapılmıştır. Johanson ve Brooks (2010) tarafından pilot uygulamada anket sayısının yeterliliğine ilişkin olarak 24-36 aralığındaki katılımcı sayısının yeterli olduğunu, ancak bu sayının en az 30 olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu çalışmada da minimum 30 kişiye ulaşılması hedeflenmiş ve pilot uygulamada 40 kişiye ulaşılmıştır. Yapılan pilot uygulama sonucunda araştırma formunun işlerliğini arttırmak amacıyla gerekli değişiklik ve düzeltmeler yapılmıştır.

4.4. Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan anket formu 4 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların yaşı, cinsiyeti, eğitim düzeyi, medeni durumu, çocuk sahibi olma durumu, çocuk sayısı, ailedeki kişi sayısı, ailenin Türk Lirası olarak aylık gelir miktarı, ailenin gelir düzeyini değerlendirme durumu, ailenin gelir düzeyinden memnuniyet derecesine ilişkin sorular yer almaktadır.

Anketin ikinci bölümünde yer alan sorular, sahip olunan binek araç ve satın alma davranışını ölçmeye yöneliktir. Bu bölümde "aracınızın yakıt türü nedir", "aracınızın şanzıman çeşidi nedir", "aracınızın yakıt türü LPG ise bu tercihin nedeni aşağıdaki seçeneklerden hangisidir", "rüzgârlık, üst bagaj ve otomatik vites gibi yakıt tüketimini artıran özellikler binek araç satın alma kararınızı etkiledi mi" şeklinde sorulara yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise binek araç kullanma ve satın alma bilincini ölçmeye yönelik sorular bulunmaktadır. Bu bölümde yer alan sorulardan bazıları; "Yürüyerek gidebileceğiniz kısa mesafeli yerlere aracınızla ne sıklıkla gidersiniz", "Toplu ulaşım imkânı olan bir yere giderken sıklıkla hangisini tercih edersiniz", "Toplumsal statü ve beğeni görme binek araç satın alma davranışınızı etkiler mi", "Satın alacağınız binek aracın çevreye daha az zarar veren özelliklere sahip olmasına dikkat eder misiniz" şeklindedir.

Anketin son bölümü olan dördüncü bölümde Buğday (2015) tarafından farklı boyutlardaki bilinçli tüketim davranışlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiş olan Bilinçli Tüketici Ölçeği'nin (BTÖ) "Çevre Bilinçli Tüketim" ve "Sade Tüketim" alt boyutları yer almaktadır. Ölçeğin bu boyutları ile tüketicilerin binek araç satın alma davranışlarının çevre bilinçli tüketim ve sade tüketim boyutları ölçülmek istenmiştir. Ölçeğin "Çevre Bilinçli Tüketim" boyutu bireylerinin çevre dostu tüketim davranışlarına yöneliktir. Çalışmada kullanılan bir diğer boyut olan "Sade Tüketim" boyutu ise bireylerin ihtiyaç ve istek ayırımını göz önünde bulundurarak, moda ve markaların etkisi altında kalmadan, tüketmeleri gerekliliğini vurgulamaktadır.

Ölçek, Çevre Bilinçli Tüketim, Etik Tüketim, Sade Tüketim ve Sosyal Sorumlu Tüketim olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır ancak bu çalışma ile ilişkili olmayan "Etik Tüketim" ve "Sosyal Sorumlu Tüketim" boyutları çalışma kapsamına alınmamıştır. Buğday tarafından ölçeğe ilişkin yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda Cronbach Alpha değeri Çevre Bilinçli Tüketim boyutu için 0,841, Sade Tüketim boyutu için ise 0,798 olarak tespit edilmiştir.

Çalışmada, ölçeğin 7 ifadeden oluşan "Çevre Bilinçli Tüketim" boyutu ve 5 ifadeden oluşan "Sade Tüketim" boyutu 5'li likert (Kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, fikrim yok, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum) tipi ile ölçülmüştür. Ölçeğin "Çevre Bilinçli Tüketim" boyutu için alınabilecek puan 7-35 aralığında olup puan arttıkça diğer bir ifade ile davranış sıklığı arttıkça bahsedilen tüketim bilincinin artacağı görülmektedir. Bu durum ölçeğin "Sade Tüketim" boyutu için tersine düşünülmelidir. Ölçeğin "Sade Tüketim" boyutu için alınabilecek en düşük puan 5 en yüksek puan ise 25 olup puan arttıkça diğer bir ifade ile davranış sıklığı arttıkça bahsedilen tüketim bilinci azalmaktadır.

Tablo 1'de Buğday (2015) tarafından geliştirilmiş olan Bilinçli Tüketici Ölçeği'nin çalışmada kullanılan "Çevre Bilinçli Tüketim" ve "Sade Tüketim" alt boyutlarının maddeleri yer almaktadır.

Tablo 1. Bilinçli Tüketici Ölçeği "Çevre Bilinçli Tüketim" ve "Sade Tüketim" Alt Boyutlarının Maddeleri

Çevre Bilinçli Tüketim	İşletmelerin katı atıkların geri toplanması konusunda tüketicileri teşvik etmesi gerektiği görüşündeyim.
	İnsanların doğa ile uyum içerisinde yaşamak zorunda olduğuna inanırım.
	Çevre kirliliğinin çağımızın en önemli problemlerinden biri olduğunu düşünürüm.
	Küresel ısınma ve iklim değişikliği gelecek için endişelenmeme sebep olur.
	Yer altı suları ve deniz kirliğinin gelecekte çok önemli sorunlara neden olacağını düşünürüm.

	İşletmelerin çevreyi korumaya yönelik faaliyetlerde bulunmaları beni mutlu eder.
	Çevre dostu ürünler satın alarak çevreyi koruyabileceğime inanırım.
Sade Tüketim	Gösterişli bir yaşam sürmek benim için önemlidir.
	Maddi zenginlik benim için çok önemlidir.
	Satın aldığım pahalı ürünlerin bana değer kattığına inanırım.
	Lüks ürünlerin kişiye saygınlık kazandırdığını düşünürüm.
	Piyasaya yeni sunulan ürünlerin ilk kullanıcısı olmak isterim.

4.5. Veri Toplama Yöntemi

Verilerin toplanmasında, özellikle pandemi döneminde kullanımı artan ayrıca zaman ve bütçe açısından araştırmacılara önemli ölçüde fayda sağlayan çevrimiçi (online) anket kullanılmıştır. Hazırlanan anket formu katılımcılara iletilmeden önce ara yüzü ve gönderime uygunluğu açısından kontrol edilerek farklı kanallar aracılığıyla (Whatsapp, e-posta vb.) iletilmiştir. Katılımcılardan ayrıca anket formunu tanıdıkları ile paylaşmaları istenmiştir. Katılımcılara çevrimiçi olarak dağıtılmış olan anket formu 12 Ekim – 7 Kasım 2022 tarihleri arasında uygulanmıştır.

4.6. Verilerin Analiz Yöntemi

Çalışma verileri değerlendirilirken kategorik değişkenler için frekans dağılımları (sayı, yüzde), sayısal değişkenler için tanımlayıcı istatistikler (ortalama, standart sapma, minimum, maksimum) verilmiştir. Değişkenler arasında ölçümler bakımından fark olup olmadığı grup sayısı iki ise "iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi" (bağımsız t testi), grup sayısı ikiden fazla ise "tek yönlü varyans analizi" (ANOVA) ile test edilmiştir. Analiz sonucunda öncelikle varyans homojenliği için Levene testine, daha sonra farklılığın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığı "çoklu karşılaştırma testi" (Bonferroni ya da Tamhane's T2) ile kontrol edilmiştir. Varyans homojenliğini sağlayan değişkenlerde gruplar arasındaki fark incelemesi için Bonferroni, varyans homojenliğini sağlamayan değişkenlerde gruplar arasında fark incelemesi için Tamhane's T2 testine bakılmıştır. Kategorik değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesinde Ki Kare testinden ve ölçek güvenilirlikleri için ise Cronbach Alfa değerinden yararlanılmıştır, $p<0,05$ anlamlılık kabul edilmiştir.

Ölçek güvenilirliğinin değerlendirilmesi sırasında en sık kullanılan kriterlerden biri içsel tutarlılık ölçüsü olan Cronbach's Alfa'dır. Ölçek güvenilirliklerine ilişkin Cronbach Alpha değerleri Tablo 2'de verilmiştir. Bu sonuçlara göre ölçek boyutlarının güvenilirlikleri (Çevre bilinçli tüketim: 0,913; Sade tüketim: 0,906) yüksek çıkmıştır.

Çalışma verileri değerlendirilirken ölçümlerin normal dağılama uygunluğu için Kolmogorov-Smirnov testine bakılmış, uygun olmayan parametrelerin aritmetik ortalama, mod ve medyanın eşit ya da yakın olması, çarpıklık ve basıklık katsayılarının ±1 sınırları içinde 0'a yakın olması, çarpıklık ve basıklık katsayılarının kendi standart hatalarına bölünmesi ile hesaplanan çarpıklık ve basıklık indekslerinin ±1,96 sınırları içinde 0'a yakın olması sebebiyle normal dağılımın uygunluğu kanıt olarak değerlendirilerek parametrik testlerden yararlanılmıştır.

Tablo 2. Çevre Bilinçli Tüketim ve Sade Tüketime İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	ort	ss	min	max	Cronbach's Alfa
Çevre bilinçli tüketim	9,75	3,41	7	27	0,913
Sade tüketim	16,72	5,48	5	25	0,906

4.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Covid-19 pandemisi nedeniyle verilerin yüz yüze yerine çevrimiçi elde edilmiş olması çalışmanın kısıtını oluşturmaktadır. Araştırmanın evrenini Ankara'da bulunan tüketiciler oluşturmaktadır. Evren sayısının tam olarak bilinmemesi araştırmanın bir diğer sınırlılığını oluşturmaktadır. Ayrıca araştırma katılımcılara uygulanan sorularla ve çalışılan 163 kişilik örneklem ile sınırlıdır.

4.8. Araştırmanın Sayıltıları

Araştırmaya katılan katılımcıların ölçme araçlarına cevap verirken gerçek duygu ve düşüncelerini samimi olarak yansıttıkları varsayılmaktadır.

5. BULGULAR

Bulgular dört ana bölümde verilmiştir. Birinci bölümde katılımcılara ilişkin genel bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde, sahip olunan binek araç ve satın alma davranışına, üçüncü bölümde binek araç kullanma ve satın alma bilincine, dördüncü bölümde katılımcıların "Çevre Bilinçli Tüketim" ve "Sade Tüketim" skorlarının çeşitli değişkenler açısından farklılığına ilişkin sonuçlar bulunmaktadır.

5.1. Katılımcılara İlişkin Genel Bulgular

Tablo 3. Katılımcılara İlişkin Genel Bulgular

Genel bilgiler	**n**	**%**
Yaş (Min=20; Max=65; Ort=39,45; S=7,82)		
Cinsiyet		
Kadın	77	47,2
Erkek	86	52,8
Eğitim düzeyi		
İlköğretim	5	3,1
Lise	21	12,9
Ön lisans	14	8,6
Lisans	86	52,8
Yüksek Lisans	26	16,0
Doktora	11	6,7
Medeni durum		
Evli	26	16,0
Bekâr	137	84,0
Çocuk sahibi olma durumu		
Evet	122	74,8
Hayır	41	25,2
Çocuk sayısı		
1	42	34,4
2	60	49,2
3 ve üzeri	20	16,4
Ailedeki kişi sayısı		
1	4	2,5
2	19	11,7
3	44	27,0
4	70	42,9
5 ve üzeri	26	16,0
Ailenin aylık geliri		
<20.000TL	109	66,9
>20.000TL	54	33,1

Gelir-gider dengesi		
Gelir giderden az	47	28,8
Gelir gidere eşit	88	54,0
Gelir giderden fazla	28	17,2
Gelir düzeyinden memnuniyet durumu		
Hiç memnun değilim	20	12,3
Memnun değilim	40	24,5
Ne memnunum ne memnun değilim	48	29,4
Memnunum	50	30,7
Çok memnunum	5	3,1
Toplam	**163**	**100,0**

Katılımcıların yaş ortalaması 39,45±7,82 olup yarıdan biraz fazlası erkek (%52,8) ve lisans mezunudur (%52,8). Katılımcıların %84,0'ü evli, %74,8'i ise çocuk sahibidir. Çocuk sahibi olan katılımcıların yarıya yakınının (%49,2) iki çocuğu olup %34,4'ü tek çocuk sahibidir. Katılımcılar arasında dört kişilik aileye sahip olanlar ilk sırada yer almakta (%42,9), üç kişilik aileye sahip olanlar, katılımcıların %27,0'sini oluşturmaktadır. Tek kişilik ailelerin oranı ise en düşük olup katılımcıların yalnızca %2,5'ini (4 aile) oluşturmaktadır.

Aylık gelir düzeyi, gelir-gider dengesi ve gelir düzeyinden memnuniyet durumu incelendiğinde, aylık geliri 20.000 tl altında olanların oranı %66,9' dur ve yarıdan biraz fazlasının (%54,0) geliri giderlerine eşittir. Gelir düzeyinden memnun olanlar ilk sırada yer alırken (%30,7), bunu sırasıyla ne memnun ne memnun olmadığını (%29,4), memnun olmadığını (%24,5), hiç memnun olmadığını (%12,3) belirtenler izlemekte olup çok memnun olduğunu belirtenlerin oranı oldukça düşüktür (%3,1) (5 kişi).

5.2. Sahip Olunan Binek Araç ve Satın Alma Davranışına İlişkin Bulgular

Tablo 4. Sahip Olunan Binek Araç ve Satın Alma Davranışına İlişkin Bulgular

Satın Alma Davranışı	**n**	**%**
Aracın yakıt türü		
Benzin	49	30,1
Benzin+LPG	41	25,2
Hybrid	6	3,7
Mazot	67	41,1
Aracın şanzıman çeşidi		
Manuel	69	42,3
Otomatik	59	36,2
Yarı otomatik	35	21,5
Yakıt olarak LPG tercih edilme nedeni		
Çevreye daha az zarar vermesi	1	2,4
Tasarruflu olması	40	97,6
Rüzgârlık, üst bagaj ve otomatik vites gibi yakıt tüketimini artıran özelliklerin binek araç satın alma kararını etkileme durumu		
Evet	45	27,6
Hayır	101	62,0
Kararsızım	17	10,4

Katılımcılar arasında aracının yakıt türü mazot olanlar (%41,1), şanzımanı manuel olanlar (%42,3) önde gelmektedir. Aracın yakıt türü incelendiğinde 163 katılımcının 41'i (%25,2) benzin+LPG kullanırken bu katılımcıların neredeyse tamamı (%97,6) yakıt tasarrufu nedeniyle LPG tercih ederken yalnızca bir katılımcı çevreye daha az zarar verdiği için bu yakıtı tercih etmektedir. Aynı zamanda katılımcıların %27,6'sı rüzgârlık, üst bagaj ve otomatik vites gibi yakıt tüketimini artıran özelliklerin binek araç satın alma kararlarını etkilediğini ifade etmiştir.

5.3. Binek Araç Kullanma ve Satın Alma Bilincine İlişkin Bulgular

Tablo 5. Binek Araç Kullanma ve Satın Alma Bilincine İlişkin Bulgular

Satın Alma Bilinci	**n**	**%**
Yürüyerek gidebileceğiniz kısa mesafeli yerlere aracınızla ne sıklıkla gidersiniz?		
Hiçbir zaman	25	15,3
Nadiren	88	54,0
Sıklıkla	39	23,9
Her zaman	11	6,7
Toplu ulaşım imkânı olan bir yere giderken sıklıkla hangisini tercih edersiniz?		
Toplu ulaşım aracı	77	47,2
Binek araç	86	52,8
Yakıt harcama tutarı binek aracınızı kullanmanızda ne derece etkili olur?		
Hiç etkilemez	14	8,6
Kısmen etkiler	75	46,0
Çok etkiler	74	45,4
Toplumsal statü ve beğeni görme binek araç satın alma davranışınızı etkiler mi?		
Evet	20	12,3
Kısmen	72	44,2
Hayır	71	43,6
Satın alacağınız binek aracın çevreye daha az zarar veren özelliklere sahip olmasına dikkat eder misiniz?		
Evet	67	41,1
Kısmen	77	47,2
Hayır	19	11,7
Araç yakıtı ile ilgili olarak sizin için aşağıdaki özelliklerden hangisi öncelik taşımaktadır?		
Tasarruflu olması	138	84,7
Çevreye daha az zarar vermesi	25	15,3
Aynı özelliğe sahip benzer fiyatlı araçlar arasında önceliğiniz hangi yakıt tüketimine sahip araç olurdu?		
Benzin	17	10,4
Benzin+LPG	35	21,5
Elektrik	46	28,2
Hybrid	40	24,5
Mazot	25	15,3

Araştırma kapsamındaki katılımcıların %54,0'ü "Yürüyerek gidebileceğiniz kısa mesafeli yerlere aracınızla ne sıklıkla gidersiniz?" sorusuna nadiren yanıtını verirken, %52,8'i "Toplu ulaşım imkânı olan bir yere giderken sıklıkla hangisini tercih edersiniz?" sorusuna binek araç ile gitmeyi tercih edeceklerini ifade etmişlerdir. "Yakıt harcama tutarı aracınızı kullanmanızda ne derece etkili olur?" sorusuna katılımcıların

%46,0'sı kısmen etkiler yanıtını verirken, %45,4'ü çok etkilediğini belirtmiştir, hiç etkilemediğini belirtenlerin oranı ise etkilediğini belirtenlere oranla oldukça düşüktür (%8,6).

Katılımcıların yalnızca %12,3'ü "Toplumsal statü ve beğeni görme binek araç satın alma davranışınızı etkiler mi?" sorusuna evet yanıtını vermiş olup, %41,1'i satın alacağı aracın çevreye daha az zarar veren özelliklere sahip olmasına dikkat ettiğini belirtmiştir.

"Araç yakıtı ile ilgili olarak sizin için aşağıdaki özelliklerden hangisi öncelik taşımaktadır?" sorusuna katılımcıların çoğunluğu (%84,7) tasarruflu olması yanıtını verirken yalnızca %15,3'ü çevreye daha az zarar vermesinin öncelik taşıdığını belirmiştir. Aynı zamanda katılımcılar arasında "Aynı özelliğe sahip benzer fiyatlı araçlar arasında" önceliğinin elektrikli araç (%28,2) olduğunu belirtenler ilk sırada yer alırken, bunu hybrid (%24,5) ve benzin+LPG kombinasyonunu (%21,5) tercih edenler izlemektedir.

5.4. Katılımcıların Çevre Bilinçli Tüketim ve Sade Tüketim Skorlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Farklılığına İlişkin Bulgular

Tablo 6. Katılımcıların Çevre Bilinçli Tüketim Skorlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Farklılığına İlişkin Bulgular

Çevre Bilinci ile İlişkili İfadeler	n	Çevre bilinçli tüketim		Test	p
		Ort	SS		
Yürüyerek gidilebilecek kısa mesafeli yerlere binek araç ile gitme sıklığı					
Hiçbir zaman	25	25,72	4,39	0,189[F]	0,904
Nadiren	88	25,19	3,24		
Sıklıkla	39	25,10	3,27		
Her zaman	11	25,18	3,09		
Toplu ulaşım imkânı olan bir yere giderken sıklıkla tercih edilen ulaşım aracı					
Toplu ulaşım aracı	77	25,62	3,15	-1,320[t]	0,189
Binek araç	86	24,92	3,61		
Satın alınacak binek aracın çevreye daha az zarar veren özelliklere sahip olmasına dikkat etme durumu					
Evet	67	25,99a	2,97	5,095[F]	**0,007***
Kısmen	77	25,10	3,19		
Hayır	19	23,26b	4,81		
Aynı özelliğe sahip benzer fiyatlı araçlar arasında yakıt türü açısından öncelikli tercih					
Benzin	17	23,41b	2,76	4,908[F]	**0,001***
Benzin+LPG	35	23,97b	4,86		
Elektrik	46	26,41a	2,46		
Hybrid	40	26,08	2,71		
Mazot	25	24,84	2,82		

a,b: gruplar arasındaki ortalama farklılıkları gösterir (a: en yüksek ortalama)

*F:One-way ANOVA testi, t: Bağımsız örneklem t testi, *:p<0,05*

Yapılan analizler sonucunda yürüyerek gidilebilecek kısa mesafeli yerlere binek araç ile gitme sıklığı, toplu ulaşım imkânı olan bir yere giderken sıklıkla tercih edilen ulaşım aracı ile Çevre Bilinçli Tüketim skoru arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamakla (p>0,05) beraber satın alınacak binek aracın

çevreye daha az zarar veren özelliklere sahip olmasına dikkat etme durumu ve aynı özelliğe sahip benzer fiyatlı araçlar arasında yakıt türü açısından öncelikli tercih açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Bu sonuca göre, satın alınacak binek aracın çevreye daha az zarar veren özelliklere sahip olmasına dikkat edenlerin çevre bilinçli tüketim skorları etmeyenlere göre daha yüksektir. Aynı özelliğe sahip benzer fiyatlı araçlar arasında yakıt türü açısından öncelikli tercihi elektrik olanların çevre bilinçli tüketim skorları öncelikli tercihi benzin ya da benzin+LPG olanlara göre daha yüksektir.

Tablo 7. Katılımcıların Sade Tüketim Skorlarının Toplumsal Statü ve Beğeni Görmek Amacıyla Binek Araç Satın Alma Davranışı Açısından Farklılığına İlişkin Bulgular

Toplumsal statü ve beğeni görmenin binek araç satın alma davranışını etkileme durumu	**n**	**Sade tüketim**		**Test**	**p**
		Ort	**SS**		
Evet	20	14,95b	5,63	15,572[F]	**0,000***
Kısmen	72	14,74b	4,99		
Hayır	71	19,23a	4,92		

a,b: gruplar arasındaki ortalama farklılıkları gösterir (a: en yüksek ortalama)

*F:One-way ANOVA testi, *:p<0,05*

Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre toplumsal statü ve beğeni görmenin binek araç satın alma davranışını etkileme durumu ile Sade Tüketim skoru arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Bu sonuca göre, toplumsal statü ve beğeni görmenin binek araç satın alma davranışını etkilemeyen tüketicilerin Sade Tüketim skorları toplumsal statü ve beğeni görmenin binek araç satın alma davranışını etkilediğini ya da kısmen etkilediğini belirtenlere göre daha yüksektir.

6. SONUÇ VE TARTIŞMA

Çalışma kapsamında ortaya konulan önemli bulgulardan biri tüketicilerin yarıya yakınının aracının yakıt türünün dizel olmasıdır. Bu durum tüketicilerin dizel araçları diğer araçlara kıyasla daha çok tercih ettiğini göstermektedir. Tüketicilerin dizel araçlara ilişkin tercihinin daha fazla olmasının nedeni dizel araçların yakıt tüketiminin daha düşük olması olarak açıklanabilir. Nitekim Eearnst & Young Danışmanlık ve Denetim Şirketinin Türkiye Şubesi, tüketicilerin binek araç satın alma tercihlerine ilişkin kapsamlı araştırmasının sonuçlarını yayımlamış ve yaptığımız çalışmaya benzer bir sonuca vardığı görülmüştür. Bu çalışmaya göre; dizel araç seçeneği %31 ile ilk tercih konumundadır. Dizel araçlar benzinli araçlara kıyasla aynı zamanda daha yüksek performans üretme kapasitesi, daha uzun motor ömrü ve daha uzun menzile sahiptir. Dizel araç tercihinin ilk sırada yer alması bu avantajları ile de açıklanabilir.Ancak Almanya 2030, Hollanda ve Norveç 2025, Fransa ve İngiltere ise 2040 yılında benzinli ve dizel araç satışlarını çevreye verdiği zarar nedeniyle yasaklayacağını resmen onaylamıştır (International Energy Agency, 2017). Dizel araçların çevreye olan zararlarına rağmen hala ilk sırada tercih ediliyor olması tüketicilerin ekonomik kaygılarının çevresel kaygılarından çok daha yüksek olduğunu göstermektedir. Nitekim yapılan çeşitli çalışmalarda da tüketicilerin binek araç satın alırken dikkat ettikleri özellikler arasında ekonomik oluşunun markadan sonra ikinci sırada yer aldığı bulunmuştur (Akay, 2003; Erdoğan, 2006). Elde edilen bu sonuçlar çevre dostu ürünler ve hizmetlerin genellikle daha pahalı olması nedeniyle tüketicilerin çevreci tercihler yapmakta maddi nedenlerle zorlandıklarını düşündürmektedir.

Çalışma sonucunda elde edilen bir diğer bulgu, tüketicilerin sahip oldukları aracın şanzımanının daha çok manuel olması, ikinci sırada otomatik şanzımanın tercih edilmesidir. Manuel vitesli araçlar performans ve kontrol konusunda tüketicilere daha iyi bir deneyim sunmaktadır. Yakıt tüketimi daha düşük olup aynı zamanda bakım ve onarıma daha az ihtiyaç duyarlar. Ancak otomatik araçlar daha rahat bir kullanım deneyimi sunarak sürücülerin özellikle yoğun trafikte stresini önemli ölçüde azaltmaktadır. Otomatik araçların bu avantajına rağmen manuel vitesli araçların hala ilk tercih olduğu araştırma sonucundan anlaşılmaktadır. Bu sonucun nedenlerini Covid-19 pandemisinden sonra binek araç piyasasında yaşanan kriz, artan fiyatlar ve ekonomik koşullar nedeniyle tüketicilerin araçlarını yenileyememeleri, dolayısıyla da manuel vitesli araç kullanmaya devam etmeleri ile de açıklamak mümkün olabilir. Araştırmadan elde edilen diğer sonuçlar da dikkate alındığında tüketicilerin manuel vitesli araç tercihlerinin çevresel nedenlerle ilişkili olmayıp tamamiyle ekonomik nedenlerden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bir diğer ifade ile yakıt tüketiminin daha düşük olması manuel vitesli araçların tercih edilmesinde önemli bir faktördür. Nitekim Akal ve diğ. (2019) tarafından

İstanbul'da erkeklerin araç talep karakteristiğine ilişkin yürütülen çalışmada yeni bir araç alımında katılımcıların büyük bir kısmının otomatik vitesli araçları tercih ettikleri sonucuna varılmıştır. Çalışmadan elde edilen bu sonuç artan şehir trafiği ile birlikte otomatik vites tercihine olan talebin arttığını göstermektedir. Ancak ifade edildiği üzere ekonomik nedenler bu talebin gerçekleştirilmesini olumsuz etkilemektedir.

Çalışmada LPG'li araç kullanan katılımcıların neredeyse tamamı yakıt tasarrufu nedeniyle LPG tercih ederken yalnızca bir katılımcı çevreye daha az zarar verdiği için bu yakıtı tercih etmektedir. Ülkemizde LPG fiyatları mazot ve benzine kıyasla oldukça rekabetçi durumdadır. LPG 2023 yılı Mart ayı itibari ile diğer yakıt türlerinin neredeyse yarı fiyatına satılmaktadır. LPG ekonomik oluşunun yanı sıra çevreye daha az zarar veren bir yakıt türüdür. Şöyle ki LPG, sırasıyla, petrol ve kömüre göre %30-40 daha düşük karbonlu bir alternatiftir ve yakıldığında neredeyse sıfır partikül madde (PM) üreten temiz yanan bir yakıt olduğundan, karbon emisyonlarını düşürmenin yanı sıra yerel hava kirliliğini de iyileştirebilir (Sayın ve diğ., 2005). Bununla birlikte çalışmada kullanıcıların neredeyse tamamının LPG'yi ekonomik gerekçeler ile tercih ediyor olması LPG ile ilgili çevre bilinç düzeyinin olmadığını veya ekonomik olmasına daha fazla önem verdiklerini göstermektedir.

Çalışmada katılımcılara araç yakıtı ile ilgili olarak "tasarruflu olması" ve "çevreye daha az zarar vermesi" özelliklerinden hangisinin daha önemli olduğu sorulmuştur. Elde edilen bulgulara göre yakıtın tasarruflu olmasının daha önemli olduğunu belirtenlerin oranı çevreye daha az zarar vermesinin daha önemli olduğunu belirtenlerden oldukça yüksektir. Bu durum ekonomik kaygıların çevreye ilişkin kaygılardan daha önde geldiğini bir kez daha göstermektedir. Arslan (2003) tarafından yapılan çalışmada da, kullanıcıların daha az yakıt sarfiyatına sahip araçlara yönelmesine ilişkin elde edilen bulgu bu çalışmanın sonucunu destekler niteliktedir. Roberts ve Bacon (1997), tarafından çevresel kaygı ve ekolojik olarak duyarlı tüketici davranışı arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışma neticesinde de satın alma kriteri olarak çevresel kaygının marka, fiyat, kalite ve tanınırlıktan daha sonra geldiği görülmüştür.

Elde edilen bir diğer sonuca göre, aynı özelliğe sahip benzer fiyatlı araçlar arasında öncelik elektrikli ve hybrid araçlar yönündedir. Elde edilen bu bulgu, henüz yeni bir teknoloji olan elektrikli ve hybrid araçlara ilişkin bilincin oluştuğunu göstermektedir. Elektrikli ve Hybrid araçlar yakıt tasarrufu sağlamanın yanı sıra çevreye de duyarlıdırlar. Zira bu tür araçlarda fosil yakıt kullanımı ya hiç yoktur ya da çok azdır. Yapılan bir çalışmada son yıllarda ülkemizde fosil yakıtla çalışan araç sayısındaki düşüşün çevre kirliliğinin azalmasında doğrudan etkisi olduğunu göstermektedir (Tören ve diğ., 2022). Bu sebeple, çevre kirliliği ve iklim değişikliğiyle etkin bir mücadelede elektrikli ve hybrid araçların yaygınlık göstermesi önemlidir. Çalışmada da tüketicilerin elektrikli ve hybrid araçlara yönelik tercihinin yüksek çıkması bu açıdan olumludur. Ancak buradaki tercihin esas nedeninin daha az yakıt tüketiminden kaynaklanabileceği görülmektedir. Tüketicilerin elektrikli ve hybrid araçlarla ilgili bilinç düzeyinin yüksek olmasında, özellikle yerli üretim olan TOGG'un devlet tarafından tanıtım çalışmalarının ve bu alandaki teşviklerinin katkısı olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada katılımcıların çevre bilinçli tüketim skorlarının çeşitli değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediği de incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, satın alınacak aracın çevreye daha az zarar veren özelliklere sahip olmasına dikkat edenlerin çevre bilinçli tüketim skorları, etmeyenlere göre daha yüksektir. Elde edilen bu sonuca göre çalışmanın "**H3:** Çevre bilinçli tüketim ile satın alınacak binek aracın çevreye daha az zarar veren özelliklere sahip olmasına dikkat etme durumu arasında anlamlı farklılık vardır" hipotezi kabul edilmiştir. Çalışmada aynı zamanda aynı özelliğe sahip benzer fiyatlı araçlar arasında yakıt türü açısından öncelikli tercihi elektrik olanların çevre bilinçli tüketim skorları, öncelikli tercihi benzin ya da benzin+LPG olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Dolayısıyla **"H4:** Çevre bilinçli tüketim ile aynı özelliğe sahip benzer fiyatlı araçlar arasında yakıt türü açısından öncelikli tercih arasında anlamlı farklılık vardır" hipotezi kabul edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlar çevre bilincine sahip olan tüketicilerin araç tercihinde bulunurken çevreye daha az zarar veren araçları satın alma eğiliminde olduklarını göstermektedir. Nitekim yapılan başka bir çalışmada da iklim ile ilgili hassasiyetin tüketici tercihine etki eden unsurlardan biri olduğu saptanmıştır (Erdem ve diğ., 2010). Bu açıdan söz konusu çalışma yaptığımız çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Günümüzde sayıları önemli bir biçimde artan birçok tüketici, seçimlerinin ve tüketim davranışlarının yol açacağı sonuçların farkındadır ve tercihlerini buna göre yapmaktadır. Dolayısıyla bireyler bir mal veya hizmeti tercih ederken çevresel unsurları da dikkate almalıdır (Gürcüm ve Yıldırım, 2018).

Çalışmada aynı zamanda **"H1:** Çevre bilinçli tüketim ile yürüyerek gidilebilecek kısa mesafeli yerlere binek araç ile gitme sıklığı arasında anlamlı farklılık vardır" ve **"H2:** Çevre bilinçli tüketim ile toplu ulaşım imkânı olan bir yere giderken sıklıkla tercih edilen ulaşım aracı arasında anlamlı farklılık vardır" hipotezleri yapılan istatistiksel analiz sonucunda reddedilmiştir. Bu sonuç çevre bilincine sahip olmanın kısa mesafeli yerlere yürüyerek gitmeyi ve toplu ulaşım aracı kullanmayı etkilemediğini göstermektedir. Bir diğer ifadeyle

tüketiciler çevre bilincine sahip olsalar dahi yürümek veya toplu ulaşım aracı kullanmak yerine binek araç kullanmayı tercih etmektedirler. Bu durum alışkanlıklar ve davranışsal tutarsızlık ile açıklanabilir. Bireyler çevre bilincine sahip olduklarını düşünebilirler, ancak günlük alışkanlıkları ve konfor alanları nedeniyle bu bilinci tam olarak eyleme dökmeyebilirler. Aynı zamanda bireyler çevre dostu davranışlarını kendi tercih ettikleri alanlarla sınırlandırabilirler. Örneğin, geri dönüşüm yapabilirler ancak alışkanlıklarını değiştirmeyi gerektiren davranışları benimsemekte zorlanabilirler. Çalışmadan elde edilen bu sonuç hızlı bir yaşam temposunun söz konusu olduğu büyük şehirlerde araç kullanmanın zaman tasarrufu kazandıran bir seçenek olması ile de açıklanabilir.

Yapılan istatistiksel analiz sonucunda, toplumsal statü ve beğeni görmenin binek araç satın alma davranışını etkilemeyen tüketicilerin sade tüketim skorları daha yüksek bulunmuştur. Dolayısıyla "**H5:** Sade tüketim ile toplumsal statü ve beğeni görmenin binek araç satın alma davranışını etkileme durumu arasında anlamlı farklılık vardır" hipotezi kabul edilmiştir. Bu sonuca göre sade tüketimi benimsemiş olan tüketicilerin toplum tarafından kabul görmek veya statü elde etmek amacıyla tüketimde bulunma eğilimleri daha düşüktür. Bu nedenle araç satın alma kararlarında da statü ve beğeni görme gibi dışsal motivasyonlar yerine fonksiyonellik, ihtiyaç ve sürdürülebilirlik gibi faktörleri ön planda tutabilirler. Bir aracın marka değeri yerine yakıt verimliliği, bakım maliyetleri ve çevreye olan etkileri gibi faktörler daha öncelikli hale gelir. Bu nedenle statü kaygısı olmadan araç satın alma davranışı gösteren tüketicilerin sade tüketim skorlarının daha yüksek olması, onların daha bilinçli, ihtiyaca dayalı ve minimalist bir tüketim yaklaşımı benimsediklerini göstermektedir. Aksine sade tüketimi benimsemeyen tüketicilerin binek araç tercihlerinde toplumdaki diğer bireylere karşı üstünlük sağlayabilmek etkili ve önemli bir faktördür. Peter ve Martin (1996, s.122) tarafından yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlar da bu sonucu destekler niteliktedir.

7. ÖNERİLER

Tüketicilerin binek araç satın alma davranışlarında bilinç düzeylerini incelemek amacıyla yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

- Sonuçlardan dizel araç kullanan tüketicilerin sayısının, diğer yakıt türleri ile çalışan araçları kullananlardan daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak dizel araçların çevreye verdiği zarar karbonmonoksit salınımından dolayı diğerlerinden çok daha fazladır. Hollanda ve Norveç gibi ülkeler başta olmak üzere Avrupa'da birçok ülke dizel araç kullanımını kısıtlayan ya da tamamen önleyen bir dizi tedbirler almakta ve bu tedbirlerin hayata geçirilmesi için hedef takvimler koymaktadır. Çevre kirliliğini azaltmak amacıyla Ülkemizde de, dizel yakıt kullanımını azaltmaya yönelik çeşitli tedbirler alınmalı ve tedbirlere yönelik bir takvim belirlenmelidir.

- Bireysel araç kullanımı arttıkça araçların çevreye olan zararı da önemli ölçüde artmaktadır. Bunun yanı sıra bireysel araç kullanımındaki artış tükenebilir fosil yakıtlara olan bağımlılığı da arttırmakta ve ülkelerin ekonomilerine cari açık nedeni ile zarar verebilmektedir. Bu nedenle gelişmiş ülkeler vatandaşlarını metro, tren, otobüs vb. toplu ulaşım araçlarına yönlendirmekte ve şehirlerini dizayn ederken bu durumu göz önünde bulundurmaktadırlar. Çalışmada da yürüyerek gidilebilecek kısa mesafeli yerlere sıklıkla binek aracıyla gittiğini belirten katılımcıların oranının düşük olmaması nedeniyle bu konuda tüketicilerin bilinçlendirilmesine yönelik çeşitli çalışmalara ihtiyaç olduğu bir gerçektir.

- Elde edilen sonuçlar, tüketicilerin kullandıkları veya satın almış oldukları araçların çevre dostu olmasına yeterince önem vermediklerini, ekonomik faktörlerin çok daha önemli olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlardan yola çıkarak tüketicilerin araçların yol açtığı çevre sorunları hakkındaki bilinç düzeyleri arttırılarak çevre dostu araçları daha çok tercih etmeleri sağlanmalıdır. Bu amaçla tüketicilerin bilinç düzeylerinin kamu spotları, eğitimler vb. yollarla artırılması önerilmekle beraber geleceğin potansiyel alıcıları ve kullanıcıları olan daha genç nesillere bu konudaki farkındalığın oluşmasını sağlamak amacıyla okul müfredatı kapsamında bu konuda eğitim verilmesi faydalı olacaktır. Aynı zamanda bu araçların vergi yükü ve finansmanında aracın satın alınmasını teşvik etmek amacıyla çeşitli düzenlemeler yapılmalı, üreticilere de devlet desteği sağlanmalıdır.

- Yapılan araştırma neticesinde, tüketicilerin hybrid ve elektrikli araçlara yönelik bilinç düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmakla birlikte ülkemizde bu araç türlerinin henüz yaygın olarak kullanılmadığı, dizel yakıtlı araçlar başta olmak üzere benzin ve LPG kullanımının ağırlıkta olduğu görülmektedir. Hybrid ve elektrikli araçlar, atmosferdeki karbondioksit seviyesinin düşmesini sağlayarak

iklim değişikliği, hava kirliliği, deniz kirliliği gibi çevresel sorunların önemli ölçüde giderilmesine katkı sağlamaktadır. Ancak, otomotiv sektörünün klasik atmosferik motorlardan hybrid ve elektrikli araçlara bir transformasyon gerçekleştirmesi yüksek tutarlı yatırımlar gerektirmektedir. Bu nedenle söz konusu transformasyonun gerçekleştirilebilmesi için firmalara sübvansiyon ile yatırım ve vergi teşviklerinde bulunulması bir gerekliliktir. Aynı zamanda tüketicilerin hybrit ve elektrikli araçlara olan talebinde artış sağlamak amacıyla ÖTV indirimlerinin sağlanması faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

Acar, Z., Can, M., Önal Aşçı, Ö., Gülümser, E., Kaymak, G. ve Ayan, İ. (2018). Sera gazı salınımı ve çevre kirliliğinin azaltılması yönünden yemlik baklagillerin önemi. Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 8(3), 313–317.

Akal, M., Alpdoğan, H. ve Akat, A. (2019). İstanbul ili erkek cinsiyeti otomobil talebi yapısı ve tüketici tercihlerinde değişmeler. International Journal of Economic & Social Research, 15(2), 177–197.

Akay, A. (2003). Otomobil pazarında tüketici davranışları: Satın alma kararlarını etkileyen faktörlerin tespitine yönelik ampirik bir çalışma. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Arslan, K. (2003). Otomobil alımında tüketici davranışlarını etkileyen faktörler. İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi, 2(3), 83–103.

Arslan, R. ve Demir, G. (2022). G-power ve minitab uygulamalı örnekleme yöntemleri. Ankara: Nobel Yayınları.

Aydıner Boylu, A. ve Terzioğlu, G. (2007). Ailelerin yaşam kalitelerini etkileyen bazı objektif ve subjektif göstergelerin incelenmesi. Ankara: TC Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.

Aysal, F. E. ve Bayrakçeken, H. (2016). Taşıt vites kutularında kademe artışının analizi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi, 15(3), 167–173.

Bolduc, D. ve Daziano, R. (2013). Incorporating pro–environmental preferences toward green automobile technologies through a bayesian hybrid choice model. Transportmetrica, 9, 74–106.

Buğday, E.B. (2015). Bilinçli Tüketici Ölçeği Geliştirme Çalışması. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Buğday, E.B. ve Babaoğul, M. (2016). Bilinçli tüketim kavramının boyutları: bilinçli tüketim davranışının yeniden tanımlanması. Sosyoekonomi, 24(30), 187–206.

Çetin, A.C. (2020). Türkiye'deki ithal otomobil ve hafif ticari araç perakende satışlarının döviz kuru ile ilişkisi. Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(2), 401–432.

Engin, İ, Karaçelebi, A. ve Uygur, M.S. (2022). Otomotiv tüketicilerinin satın alma ve kullanım tercihleri. İstanbul: Eearnst & Young.

Erdem, C. Şentürk, I. ve Şimşek, T. (2010). Identifying the factors affecting the willingness to pay for fuel–efficient vehicles in Turkey: A case of hybrids. Energy Policy, 38(6), 3038–3043.

Etzioni, A. (1998). Voluntary simplicity: Characterization, select psychological implications, and societal consequences. Journal of Economic Psychology, 19, 619–643.

Gültekin, N., Mayda, M. ve Kilit, M. (2017). Benzin ve dizel motorlarda devir sayısının titreşime olan etkisinin incelenmesi. Bitlis Eren Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 6(2), 39–43.

Gürbüz, Y. ve Kulaksız, A. (2016). Elektrikli araçlar ile klasik içten yanmalı motorlu araçların çeşitli yönlerden karşılaştırılması. Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 6(2),117–125.

Gürcüm, B.H ve Yıldırım, R. (2018). Yeşil pazarlama ve dünyadan bir yeşil tekstil işletmesi: Ecoalf. The Journal of Academic Socia Science Studies, 68, 222–233.

Hayta, A.B. (2009). Sürdürülebilir tüketim davranışının kazanılmasında tüketici eğitiminin rolü. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(3), 143–151.

International Energy Agency (2017). World energy outlook 2017. https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2017 Erişim: 23.10.2022

Johanson, G.S. ve Brooks, G.P. (2010). Initial scale development: Sample size for pilot studies. Educational and Phychological Measurement, 70(3), 394–400.

Kaman, D. ve Bozkurt, Y. (2025). Sürdürülebilir kalkınma ve çevre: Geleceği şekillendirecek stratejiler. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 83, 299-316.

Kelen, F. (2014). Motorlu taşıt emisyonlarının insan sağlığı ve çevre üzerine etkileri. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 19(1–2), 80–87.

Keskin, A. (2009). Hibrid taşıt teknolojileri ve uygulamaları. Mühendis ve Makine, 50(597), 12–20.

Kırmızıgül, İ. ve B. Baykal (2023). Elektrikli araç tercihinde tüketici motivasyonu. Sosyal Bilimler Metinleri, 2, 223-241.

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2002). Towards Sustainable Household Consumption? Trends And Polıcıes In Oecd Countrıes https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2002/04/towards-sustainable-household-consumption_g1gh28aa/9789264175068-en.pdf Erişim: 21.02.2025

Öztürk, T. (2013). Asenkron motor ile sürülen elektrikli aracın modellenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Karabük.

Peter, F. ve Martin, G. (1996). Otomobilin ekolojisi (Çeviri: Gürol Koca). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Rezvani, Z., Jansson, J. ve Bodin, J. (2015). Advances in consumer electric vehicle adoption research: A review and research agenda. Transportation Research Part D: Transport and Environment, 34, 122–136.

Roberts, J.A. ve Bacon, D.R. (1997). Exploring the subtle relationships between environmental concern and ecologically conscious consumer behavior. Journal of Business Research, 40(1), 79–89.

Sayın, C., Çanakçı, M. ve Kılıçaslan, İ. (2005). Benzinli bir motorda benzin+lpg kullanımının performans ve emisyonlara etkisi. Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fen Bilimleri Dergisi, 21(1), 117–127.

Shama, A. ve Wisenblit, J. (1984). Values of voluntary simplicity: Lifestyle and motivation [Gönüllü sadeliğin değerleri: Yaşam tarzı ve motivasyon]. Psychological Report, 55, 231–240.

Taş, S. (2020). Tüketim karşıtı yaşam tarzları: Freeganizm, gönüllü sadelik ve minimalizm. Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi, 6, 38-64.

Tören, M., Mollahasanoğlu, H. ve Kaya, S.M. (2022). Elektrikli araçların batarya yönetim sisteminin soğutma sistem tasarımı ve kontrolü. Journal of Scientific Reports, 5, 11–21.

Ünal Kestane, S. (2020). Bilinçli tüketim ve annelerin bilinçli tüketime yönelik tutum ve davranışları. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(39), 803–827.

Ünlü, N., Karahan, Ş., Tür, O., Uçarol, H., Özsu, E., Yazar, A., Turhan, L., Akgün, F. ve Tırıs, M. (2003). Elektrikli araçlar. TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi Enerji Sistemleri ve Çevre Araştırma Enstitüsü, Gebze.

Yüksel, S. ve Şener, A. (2024). Sürdürülebilir tüketim davranışının tüketici refahı üzerindeki yordayıcı etkisi: Bir yapısal eşitlik modellemesi. Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8, 75-105.

Zavestoski, S. (2002). The social–psychological bases of anticonsumption attitudes [Tüketim karşıtı tutumların sosyal-psikolojik temelleri]. Psychology and Marketing, 19(2), 149–165.

Araştırma Makalesi

Tüketicilerin Binek Araç Satın Alma Davranışlarında Bilinç Düzeylerinin İncelenmesi

Investigation of Conciousness Levels of Consumers On Passenger Car Purchasing Behaviors

Yasin YAVUZ	Ayfer AYDINER BOYLU
Ticaret Müfettişi, T.C. Ticaret Bakanlığı	Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi
yasinyavuz1988@hotmail.com	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
https://orcid.org/0009-0009-7848-1741	ayfer_boylu@hotmail.com
	https://orcid.org/0000-0003-4177-5972

Extended Summary

Introduction

Sustainable consumption should be realized in the consumption of all goods and services in all areas of life. Sustainable consumption is also important in passenger car purchasing behavior, which has become a compulsory need in today's societies. Passenger cars increase the quality of life by saving time and facilitating daily life. However, today, the process of choosing among many vehicles has become more important due to their impact on ecology, and consciousness plays a very important role in their selection. In this context, consumer consciousness is a multidimensional concept (environmental, ethical, socially responsible, simple, etc.), and the environmental dimension and the simple dimension come to the fore in passenger car preference. In environmentally conscious consumption, the individual considers factors such as the damage or impact of a product on the environment when choosing a product, while simple consumption refers to a rational choice made at a minimal level to meet only the desire or need for a good or service.

Method

For the purpose of this research, which aims to examine the level of consciousness of consumers in passenger car purchasing behavior, the participants must be 18 years of age or older and must have passenger car purchasing experience. An online survey was used to collect the data. In the research, 163 participants were reached.

The questionnaire form includes questions about the participants' age, gender, education level, as well as questions to measure the passenger car owned and purchasing behavior, passenger car use and purchasing awareness. The survey also includes the "Environmentally Conscious Consumption" and "Simple Consumption" sub-dimensions of the Conscious Consumer Scale developed by Buğday (2015).

While evaluating the study data, frequency distributions (number, percentage) for categorical variables and descriptive statistics (mean, standard deviation, minimum, maximum) for numerical variables were given. Whether there was a difference between the variables in terms of measurements was tested with "significance test of the difference between two means" (independent t test) if the number of groups was two, and with "one-way analysis of variance" (ANOVA) if the number of groups was more than two. Chi-square test was used to examine the relationship between categorical variables and Cronbach's alpha value was used for scale reliability.

Conclusion, Discussion and Recommendations

One of the important findings of the study is that nearly half of the consumers' vehicle fuel type is diesel. This shows that consumers prefer diesel vehicles more than other vehicles. It is thought that the reason for consumers' higher preference for diesel vehicles is economic reasons. Another finding obtained as a result of the study is that the transmission type of the vehicle owned by the consumers is mostly manual, and automatic transmission is preferred in the second place. Considering that automatic transmission vehicles are more

expensive, this result shows that manual transmission vehicles are still the first choice in terms of both performance and price.

In the study, almost all of the participants who use LPG vehicles prefer LPG because of fuel savings, while only one participant prefers this fuel because it is less harmful to the environment. This result shows that the participants do not have an environmental awareness about LPG or that they give more importance to its economy. Among the participants, the rate of those who stated that it is more important for the fuel to be economical is considerably higher than those who stated that it is more important for it to cause less damage to the environment. This once again shows that economic concerns are more important than environmental concerns.

According to another result obtained, electric and hybrid vehicles are prioritized among vehicles with the same features and equipment and similar prices. This finding shows that awareness about electric and hybrid vehicles, which are still a new technology, has emerged. However, considering the other findings of the study, it is seen that the main reason for this preference may be less fuel consumption rather than environmental concerns.

The study also examined whether the environmentally conscious consumption scores of the participants differ in terms of various variables. According to the results obtained, the environmentally conscious consumption scores of those who pay attention to the fact that the vehicle to be purchased has fuel, emission, noise, etc. features that cause less damage and disturbance to the environment are higher than those who do not. Among the vehicles with the same features and equipment and similar price, those who primarily prefer electricity in terms of fuel type have higher environmentally conscious consumption scores than those who primarily prefer gasoline or gasoline+LPG. In addition to environmentally conscious consumption, it was also examined whether the participants' simple consumption scores affect their passenger car buying behavior for social status and admiration. As a result of the statistical analysis, a significant relationship was found between the influence of social status and admiration on passenger car purchasing behavior and simple consumption.

Various suggestions can be made in line with the results obtained from the study. In order to reduce environmental pollution, various measures should be taken to reduce the use of diesel fuel in our country. Consumers should be made to prefer environmentally friendly vehicles more by increasing their level of awareness about the environmental problems caused by vehicles. At the same time, various arrangements should be made in the tax burden and financing of these vehicles in order to encourage the purchase of the vehicle, and state support should be provided to the manufacturers. In order to increase consumer demand for hybrid and electric vehicles, SCT reductions should be provided. At the same time, consumers should be made aware of their rights in case the vehicle they purchase is defective.